SISÄMINISTERIÖ 8.9.2016

Asiantuntijalausunto: Johanna Puiro/Poliisiosasto

Puolustusvaliokunnan kuuleminen 9.9.2016: **Hallituksen esitys laeiksi puolustusvoimista annetun lain, aluevalvontalain ja asevelvollisuuslain muuttamiseksi (HE 94/2016)**

Eduskunnan käsittelyssä on nyt kolme hallituksen esitystä kansainvälisestä avun antamisesta ja vastaanottamisesta. Näiden esitysten tavoitteena on varmistaa, että kansallisessa lainsäädännössä ei ole esteitä kansainvälisen avun antamiselle ja vastaanottamiselle. Sisäministeriö pitää tärkeänä, että tässä toiminnassa noudatetaan olemassa olevia kansallisia toimivaltuuksia samalla hyödyntäen täysimääräisesti kaikkien viranomaisten osaamista ja kalustoa.

Poliisilain 1 §:n mukaan poliisin tehtävänä on oikeus- ja yhteiskuntajärjestyksen turvaaminen, yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen sekä rikosten ennalta estäminen, paljastaminen, selvittäminen ja syyteharkintaan saattaminen. Poliisi toimii turvallisuuden ylläpitämiseksi yhteistyössä muiden viranomaisten sekä yhteisöjen ja asukkaiden kanssa ja huolehtii tehtäviinsä kuuluvasta kansainvälisestä yhteistyöstä.

Poliisitehtävien näkökulmasta olennainen yhteys puolustusvoimien muuttamisesta annetun lain ja muun ohella poliisilain muuttamista koskevan sisäministeriön hallinnonhallinnonalan kansainvälistä avun antamista ja vastaanottamista koskevan lainsäädännön muuttamista koskeva hallituksen esityksen (HE 107/2016 vp) välillä on se, miten puolustusvoimat voivat antaa poliisille tukea poliisitehtävien suorittamiseksi myös kansainvälisen avunannon tilanteissa. Esitettyjen muutosten tavoitteena on mahdollistaa kansallista poliisille annettavaa virka-apua koskevat toimivat käytännöt myös kansainvälisen avun tilanteessa jos se on poliisitehtävien suorittamiseksi, kuten terrorismin torjumiseksi, tarpeen.

Muun ohella poliisilain muuttamista koskevassa hallituksen esityksessä (HE 107/2016 vp) ehdotetaan lisättäväksi poliisilakiin säännökset (uusi 2 a §), jotka mahdollistavat toisen viranomaisen tuen poliisille poliisitehtävien suorittamiseksi kansainvälisen avun tilanteissa. Tukea annetaan sisäministeriön pyynnöstä ja apua pyytävän valtion suostumuksella. Tukea antava virkamies toimii tehtävää johtavan poliisimiehen määräysten ja ohjeiden mukaan ja toimii niiden toimivaltuuksien puitteissa, joihin poliisimies hänet kulloinkin valtuuttaa. Tietyin edellytyksin myös voimakeinojen käyttö on mahdollista ja terrorismirikosten estämiseksi ja keskeyttämiseksi puolustusvoimien antama tuki voi sisältää virkamiehen henkilökohtaisen aseen käyttöä voimakkaampaa, sotavarustein tapahtuvaa ja poliisitehtävän suorittamiseen soveltuvaa asevoiman käyttöä. Poliisi vastaa tukitilanteen turvallisen suorittamisen kannalta tarpeellisesta yleisjohdosta ja osapuolten välisten toimintojen yhteensovittamisesta sekä työturvallisuusjärjestelyistä.

Kokonaan uuden tyyppisenä säännöksenä hallituksen esityksessä HE 107/2016 vp ehdotetaan, että sisäministeriö voi erityisestä syystä, apua pyytävän valtion suostumuksella, pyytää toista viranomaista antamaan poliisille tukea poliisitehtävän suorittamiseksi kansainvälisessä avunantotilanteessa ilman suomalaisen poliisimiehen läsnäoloa. Tällöin tuki ei voi sisältää voimakeinojen käyttöä. Tukea antavan

virkamiehen tulee noudattaa tehtävän suorittamista johtavan vastaanottavan valtion virkamiesten määräyksiä ja ohjeita.

Sisäministeriö päättää molemmissa tilanteissa tuen pyytämisestä toiselta viranomaiselta. Tuen antamista koskevasta päätöksenteosta säädetään erikseen eli puolustusvoimien osalta laissa puolustusvoimista. Lisäksi jos niin sanotun erillislain päätöksentekokynnys ylittyy apua annettavan kokonaisuuden osalta, päätös apukokonaisuudesta tehdään sisäministeriön esityksestä erillislain nojalla.

Puolustusvoimista annettua lakia ehdotetaan muutettavaksi niin, että sieltä löytyvät tarvittavat säännökset, jotta puolustusvoimat voi antaa tukea poliisille kansainvälisen avun tilanteissa.

Lakia puolustusvoimista ehdotetaan nyt muutettavaksi niin, että yhdeksi puolustusvoimien tehtäväksi määritellään 2 §:ssä osallistuminen kansainvälisen avunantamiseen ja muuhun kansainväliseen toimintaan. Toimivaltuuksien selkeyden kannalta poliisiosasto pitää tärkeänä, että ehdotetuissa 4 a §:ssä kansainvälisen avun pyytämisestä ja 12 §:ssä kansainvälisen avun antamisesta on tarkennettu, että puolustusvoimat antaa vain puolustusvoimien toimialaan kuuluvaa apua. Lisäksi 12 §:n 2 momentissa on tarkennettu, että kun kyse on tuesta toiselle Suomen viranomaiselle kansainvälisen avun tilanteessa, tätä tukea annetaan toimivaltaisen ministeriön tai viranomaisen pyynnöstä. Sisäministeriön näkemyksen mukaan näiden säännösten tavoitteena on se, ettei synny epäselvyyttä Suomen osalta toimivaltaisesta viranomaisesta. Eri maissa viranomaisten toimivaltuudet vaihtelevat. Suomen viranomaiset eivät kuitenkaan voi kansainvälisen avunannon tilanteessa ylittää kansallisia toimivaltuuksia.

Ehdotetussa 12 § 2 momentissa ei enää rajata puolustusvoimien tukea toiselle Suomen viranomaisille kalustoon, materiaaliin ja asiantuntija-apuun. Näin ollen poliisille annettava tuki voi tarvittaessa sisältää myös voimakeinojen käyttöä. Ehdotetun 12 § 3 momentin mukaan tukea antavan puolustusvoimien henkilöstön toimivalta määräytyy Suomen viranomaisen esittämän pyynnön ja osoittaman toimivallan mukaisesti.